

L' ART DEL PAGÉS.

CONSELLS PROFITOSOS

À LA CLASSE PAGESA.

Sembla que L' ART DEL PAGÉS no hauria d' ocupar-se mes que d' agricultura propiament dita, pero si las condicions en que la propietat agrícola se troba la perturban en tals proporcions que son foment es imposible, ans bé apresonan las forsas necessaries pera son desarrotllo fins al punt d' aniquilarla, cau dintre d' la esfera d' acció d' aquet periódich procurar, en sos modestos límits, contribuir á millorar aquestas condicions. Un bon artista serà capás de crear maravellas y un comerciant acometre empreses de cambi de productes que porte á son país caudals numerosos, pero l' un y altre han de tenir en sa má elements indispensables sens los quals ni 'l geni oferirá sas creacions ni el càlcul y 'l treball produirán riquesas, sino que morirán d' inanició y de miseria.

Sembla també ociós lo demostrar que 'l art del pagés espanyol se troba avuy apresonat sens medis de seguir son ja comensat desarrotllo, puig que axó ho alcansan tots los homes per poch que pensin; pero pèr si un clamor mes pugués inclinar l' ànim dels que han d' influir en la formació de determinadas lleys administrativas ó estimular á cada hù á que dintre de sa esfera cumpleixi ab lo que li correspon, dirém algunas cosas als nostres pagesos, pera que al traslladar sas facultats als seus representans. en las Cámaras ho fassin dientlos: la vostra misió es sagrada; aneu de representants dels pobles pera defensar sos interesos y procurar son benestar; si en lloch d' axó passeu lo temps en estérils y aduch perniciosas maquinacions

políticas, si sols procuréu utilizar la posició en que vos col·loqueu en benefici de negocis de particulars, propis ó estranys, ó no teniu valor pera acometre l' empresa, ó l' activitat ó zel necesaris, retireuse pera ser substituïts per patricis mes dignes, puig del contrari seréu responsables de las miserias de la patria y al alcansarvos aquestas á vosaltres mateixos vos direm com la reina mora á son fill Boabdill veyentlo plorar á la vista de la ciutat de Granada que deixaba en ma dels reys Catolichs: «Es rahó que jemegueu com donas, ja que no haveu sapigut cumplir vostre dever com homes».

Escoltéu: un de vosaltres té mil duros de renta neta, pero una casa caiguda, una filla casada, una série de cul·litas desgraciadas etc., etc. vos obliga á pendrer diner prestat, dos mil duros p. e. Si teniu la costum de nivellar gastos ab ingresos, es á dir gastar los mil duros cad' any, segur de que no faltarán, una de dos, ó minoraréu los gastos del any en tant com importan los intereses dels dos mil duros presos, pera no atrasarvos mes, ó del contrari haureu de pendrer mes diner prestat, es á dir, cent vint duros mes, contant al interés regular del 6 per 100; en el segon any seguint l' últim camí deureu ja 2127 duros; y així seguint anireu augmentant la deuta fins á tenir que vendre una finca, mal venuda com sempre se venen per pago de deutas; y com vos faltará la renda d' esta, al any següent pendreu mes diner prestat per completar los mil duros que voleu gastar al any segon la vostra antiga costum y ja teniu comensat lo camí pera vendre la segona finca, tras de la que vindrá la tercera y fins que quedeu en la ruina complerta. La sana rahó ó la natural prudencia, al tenir la primera desgracia, os fará desde luego que adopteu lo medi de minorar los gastos al menos en los 120 duros qu' importan los intereses, y fins os dedicareu á buscar algun guany extraordinari pera treurerse de sobre lo cancer dels 2000 duros; y si no ho feu de seguida, lo bon consell d' un amich ó de la mestresa que may olvida lo porvenir dels seus fills, vos fará caurer en la comta y no pensareu mes qu' en netejar l' hisenda. Puig bé, aques-

ta exactament es la situació de la nostra hisenda nacional, col·locada en las portas de la miseria per haber seguit lo camí segonament indicat, sens que los plors de la mare patria ni 'ls consells dels bons fills hajin bastat may fins aquí pera cambiar la desastrosa marxa dels empréstits. Li ha succehit lo que passaria á vosaltres en la vostra casa; arribá un moment en que no tenia qui li prestés sino en condicions vecsatorias, y despres ni aduch axís, pues al veurer el menyspreu que lo paper del Estat, en sas diferents formas, tenia en la plassa, tothom tenia por de prestar á un deutor que tal volta no podria pagar, ja que son descredit pujaba com l'escuma.

Per poch seny que cualsevol de vosaltres tingueseu al veurervos en un cas tan apurat, intentariau repeteixo, disminuir 'ls gastos al menoslo temps necessari fins á nivellarlos ab las entradas; puig la nostra Hicenda lluny d'axó apela á los últims cartuxos pujant las contribucions, ideant fins á panyorar las rendas dels anys succesius, é inventant nous tributs cada any, arribant á imposarlos no ja sobre la renta ó beneficis de la riquesa sino del mateix capital, y, nou Saturno, consumint aixís fins lo pa de los nostres fills. Y no cregueu que axó son meras paraulas, puig recordant datos que s'han publicat indicarem los següents:

En decret de Maig de 1845, base de lo sistema tributari modern, se ficaba la contribució d'inmobles, cultiu y ganaderia en 300 millions, sobre una base de riquesa imponible de 2.500 millions, es á dir, á rahó del 12 per 100.

En Reals órdres d'Octubre y Desembre de 1846, se diu que lo tipo siguéix lo mateix.

En 1848, se ficá en 250 millions, rebaxant axís lo tipo al 10 per 100.

En altra de Desembre de 1852 se pujá lo tipo al 12, pero se recomana á la Direcció general que estudií lo modo de no pasar del 10, segons benefici que gosaban encara algunas provincias.

En 1858 s'elevá ja la contribució á 400 millions.

En 1865, á 430.

En los presupuestos de 1868 á 69 pujá á 476. Se tregué la contribució de consums y pera omplir aquest vuit l' Hisenda va fer seva la part de contribució territorial que cobraban 'ls Municipis. D' aquesta manera se va fer pujar á mes de 563 millions y se gravá la propietat ab lo 25 per 100 de la cuota que se concedí als Municipis.

Veyém aixís com lo tipo va anar pujant al 14, 16 y 19. Ab la mira de obrir lo camí pera restablir la contribució de consums, s' autorisá als Ajuntaments pera imposar aquest tribut, que l' Hisenda va fer luego seu, sens que per axó se rebaxés lo tipo de lo d' inmuebles elevat al treurer aquell.

En 1872 á 73 ascendí lo tipo al 21 per 100, mes lo 3 per 100 pera los Ajuntaments, carregant axís sobre la propietat 725 millions, molt mes del doble que lo any 45.

En 1874 á 75 se deixá lo tipo del 21 per 100 pera 'l Tre-sor, pero com se facultá als Ajuntaments pera carregar el 4 0[0], cobrá aquell mes de 640 millions y los Ajuntaments prop de 122: total mes de 762 millions y mitj.

En 1876 proyectá fer arribar lo tipo á 27 per 100, que las Córts deixaren com estaba, y en los presupuestos que se discuteixen avuy quedan del mateix modo á poca diferencia.

Mientras la martxa de nostres tributs es aquesta, indicarem per mostra que Bélgica té un presupost de ingresos de 223 millions y mitj de franchs. La propietat rural, puig la urbana no paga res, satisfá 20 millions y mitj, axó es, le nové dels ingrésos; deduhintse de certs datos que excedeix molt poch del 2 per 100 de la renta del propietari.

Portugal en son modest presupost de prop de 22 millions de contos de reis, la propietat rústica y urbana unidas satisfan prop de 2 1/2 millions de contos, es á dir, el 11 per 100 del presupost total, creyentse que aquest es lo tipo de tributació.

Fransa en son presupost de 1875, que era de poch mes de 2,569 millions de franchs, gravála riqueza rústica y urbana en poch mes de 231 1/2 millions, qu' es lo 9e del

ingrés general, y com la riquesa se calcula en 3,500 millions, resulta, inclosos los recarrechs adicionales, gravada en lo 8 per 100. Y reparis que la Fransa mentres mantenía la guerra ab Prusia aumentá lo carrech sobre la propietat en sols 19 millions, quan en lo mateix período en Espanya s' aumentá en 40 millions, y aixó que la riquesa nostra es molt mes petita y que nostre presupost general equival únicament á una quarta part del francés.

Axis seguiriam enumerant las demás naciones y veuriam sempre que cap d' ellas té la propietat gravada al punt que se troba la nostra. Notariam además que cap d' ellas col-locan los tributs indirectes á l' altura que Espanya, de modo que entre consums pera lo Tresor, aument que poden posar los Ajuntaments que *no podrá pasar* diu la ley, *d' un 100 per 100* mes, arbitres municipales, cédulas de vehindat, paper sellat de tantas menas com son los actes dels homes (per un simple rebut, per comprar una manta ó vendrer qualsevol quantitat de ví, blat, etc., ja tenim lo sello), y no parlem del 3 per 100 pera las vendas de tota finca ó dret, del tan per 100 en los arrendaments, y axí d' altres contractes, del 1 per 100 en las sucesions directes que puja de grau si se tracta de colateralsó de estranys; i no aventurarem si fixem en altre tant de la contribució territorial, y per tant que ben contat las contribucions que lo propietari paga per pochs actes que tingui en sa vida civil luego arriban entre tot á un 50 per 100 de lo que pot tenir de renda. Afejiu an axó algun impost extraordinari que de vegadas cau sobre lo pais, la consideració de que los molts tributs que pesan sobre l' industria y comers, encara que mes suaus que los de la propietat, y la carestia de brasos fan mes cars tots los productes industrials y la producció del camp; que aquesta s' ha de vendrer á menys preu per la competencia que li fa la extranjera en virtut del estat dels arancels; que la falta d' aygas en unas vandas y las pedregadas en otras per haberse tallat los boscos del Estat y no procurarse sisquera que la repoblació se fes per part dels particu-

lars, ocasionan cullitas disminuidas y fins nulas de vegadas; y altres causas no menos importants que se podrian dir; y ni hi haurá pera formarse una idea de la situacio de la propietat rural.

Son molt laudables las disposicions donadas per augmentar la població rural y las encaminadas á fomentar l'ensenyansa agrícola; pero son efecte queda mes que destruit per los tributs, segons los quals lo Tresor consumeix no sols la renda sino lo capital agrícola, es á dir, lo pa nostre de cada dia y lo pa dels nostres veniders. Y pera que no cregueu, pagesos, que aixó no es exacte, me permetré indicarvos que en la provincia de Murcia n'hi ha dinou mil fincas que se venen per pago de contribucions, qu' en Catalunya mateix en lo poble d' Albi cinquanta propietaris tenen en lo mateix estat altres tantas propietats, qu' en un poble de la provincia d' Andalusía al expropriar terreno pera la construcció d' un camí de ferro, de 48 propietats que atravesa, las trenta y tantas están embargadas per pago de contribucions; y com axó está ja generalisat en casi totas las provincias fins al punt de calcularse venudas per lo Banch d' Espanya en lo any últim 168,000 fincas, cifras la major part d' ellas publicadas ja per la estampa; y com no sols aquestas cifras ascendirán en una progresió espantosa sino que las propietats venudas avuy per l' Hisenda tornarán á caure en sas mans dintre de poch temps per la mateixa rahó de que los nous duenyos no podrán pagar los tributs, pues lo defecte no está en las personas sino en la pobresa que produix lo sistema tributari, resultant d' aquí que la propietat particular en la essencia no reconeixerá altre duenyo que l' Estat, quin lucrará además los drets constants dels traspassos; tindreu una idea aproximada de l' immediata ruina de la producció dels camps.

Cert es que la ruina de la propietat agrícola, qu' es la que principalment manté la nació, es la ruina total del país; pero lo Govern no ha cregut convenient cambiar de sistema, ni los Parlaments han tingut lo criteri ó la fortalesa d' oposarse, apesar de que l' emigració progresiva de

dia en dia y molt marcada en varias provincias com Alicant, Murcia, Huesca etc., haguera pogut despertarlos, com crit dels mals que lamentem, tota vegada que los presuposts generals segueixen la marxa d'altre sanys y sa aprobació será un fet quan aquestas ratllas hagian sigut estampadas.

Y no sols aixó, sino que abl' idea consecuent de treurer mes contribucions de la propietat rural, se pasa avan en la modificació dels amillaraments, sospitosos de que s'oculta riquesa; y temerosos de que s'oculta també producció, se treballa per medis directes y medis indirectes pera lo que se diu formar estadística de producció. Jo no culpo á las personas que intervenen en la administració del Estat per sa malicia quant obran uns y deixan altres d'obrar aixis, porque lo grau de corrupció moral que aixó indicaría no puch ni pensarho entre espanyols á menos d' avergonyirnos de portar tal nom, pera mi tan volgut; pero si culpo sa indiscreció, sa falta d'advertiment, per sas consecuencias tristíssimas. La ruina económica d'una familia moltes voltas consecuencia de faltas que ab lo criteri de católich anomenaré pecats, la fa desapareixer de la terra; puig la Historia nos presenta lo mateix fenómeno respecte de las nacions, y lo nostre estat económic en la major part dels rams de la riquesa pública en mitj de la desmoralisació administrativa consecuencia de la de los costums, va colocant lo país en una situació extrema que fa mirar ab horror lo temps que está per venir. Fa algunas desenas d'anys que l'Hisenda espanyola s'ha anat procurant, sigui com vulgui, recursos extraordinaris de molta importancia, dient que era pera millorarla nació y fer desapareixer la deuta del Tresor, y aquest ha sigut un sach sens fondo que no sols ha fos las rentas ordinarias y dits recursos extraordinaris, que puján á mes de 50,000.000,000 entre la desamortizació eclesiástica y la dels comuns, y mentres tant en lloch de traurer-se la deuta l'ha aumentada tant enormement que pot dirse que la generació present ha consumit ja no sols lo que li correspon sino los ahorros dels nostres pasats, lo que estava

destinat á la generació següent y fins la dels nostres nets, puig los llegará una deuta de mes de 60,000.000,000; de modo que l' historia no podrà menos de dedicarli una pàgina tristíssima, sens exemple, baix lo punt de vista económich considerada.

Pero la set que podriam dir hidròpica de l' Hisenda no presenta síntomas de curació, los governs continuan exigint no administrant, las mostras que podrian semblar de comunisme exercit per lo Poder son palpables en sos resultats, y com en l' organisació política de nostres dias cuasi cada individu pot contribuirhi dintra de la ley á la administració del país, crech pagesos, que estem tots obligats á fer lo que puguem interveninhi en la designació dels nostres representants en los parlaments y elevant per son conducto las nostras queixas als poders supremos. Veritat es que la pasió política, las miras vastardas, l' amor propi, etc., se nos imposan quan venen los moments d' exercitar los drets que las lleys nos concedeixen, se desalientan ó millor s' acobardeixen las personas honradas y quedan nombradas figuras que tot representan menos 'ls interessos del país; pero si la vostra activitat es corresponent á lo grave de las circunstancias en que os troveu, y la unió compacta y decidida, n' hi hauria molt de guanyat; las vostras veus se farán sentir en las Cámaras y los governs haurán de ceder al pes de la rahó y de la necessitat.

Lo remey existeix: moralitat en l' atministració pera qu' arribin á las arcas del Estat las cantitats que s' han de cobrar, disminució de gastos, sens contemplació de cap género fins ahont permetescan, y no mes, las forsas del país; y disminuïdas las contribucions per consecuencia, podrà detenirse l' horror de la miseria y de la ruina que comensa, pera esperar dias de prosperitat y d' holgura. Pero no olvideu que l' únich medi, la sola esperansa consisteixen que lo pays s' imposi á las sevas representacions, ja que aquestas, en sas diferents esferas, desconeixen sa misió, pero pels medis sempre que las lleys permeten, que may la propietat ha sigut revolucionaria, ni es propi de sa naturalesa. En lo temps de l' edat mitja, quant lo su-

premo poder era absolut y lo sol nom dels nostres reys feya tremolar á las altres nacions, lo poble negaba los imposts injustos y los reys havian de desistir de sas demandas; y avuy en mitj dels progresos de l' época, ¿no se tindrà lo valor ni pera designar procuradors ó representants que, independents y honrats á tota prova, s' oposin denotats á la marxa econòmica dels administradors de la nació? ¿Es que la práctica de la llibertat moderna ha fet desapareixer lo valor cívich, ha empetitit l' home fins al punt de no permetrerli demanar justicia decidida pero legalment? Tindrém de presentar en l' Espanya las ideas de llibertat y miseria com germanas y las de progrés y degeneració del home com sinónimas? Algo d' aixó ho explicaria lo empenyo de sistematizar la llibertat política cert desden sino s' anomena enemistat calculada ab la Religió que sentá las basas de la moralisació y de la justicia en las societats; pero no es aquesta l' oportunitat de semblants consideracions, sino de dirvos: Mireu que 'ls vostres fills os demanarán pa que no tindreu que donarlos, que los esdevenidors mes abatuts que vosaltres per la lley de la naturalesa y per l' acció de la miseria vos demanarán comptas dels seus sufriments. Obreu com pares, obreu com homes ara que encara es á temps, pera que no hajin de venir las vostras fillas á dirvos com la reina mora á son fill: «ploreu com debilitadas donas, ja que no haveu tingut ni carinyo ni previsió de pares, ni lo valor suficient pera fer valguer legalment vostres drets com homes».—Y.

CONREU DE LAS PATATAS EN GENERAL

Y DE LAS NOVAS VARIETATS EARLY-ROSE, KALICOT, HARISON
Y GLEASON.

«Pa dels pobres» anomenan alguns al preciós tubércul que introduhí en Europa Walter-Raleig; y si be aquest nom te mes aplicació en altrás nacions qu' en la nostra, per no constituir

com en aquelles una part tan essencial de la alimentació de las clases menos acomodadas, no per aixó deixa de tenir importancia tot cuant al conreu de dit tubércul atany, puig no es poch lo consum que se 'n fá per totas las nostras classes indistintament.

Ja en la Revista de l' Institut agrícola catalá de S. Isidro vas donar compte dels datos y noticias mes notables que he adquirit sobre la materia que serveix de títol al present escrit; mes considerant que dientho en catalá y en las páginas del ART DEL PAGÉS, podran utilizar tal volta los expressats datos y noticias algunas personas que no lleigeixen aquella Revista, me he determinat de reproduhirlos per tal medi, complahent al mateix temps los desitjos manifestats per lo Sr. Director de aquest mateix ART DEL PAGÉS, desitjos que molt honrosos considero per a mi.

Enemich sempre d' engalanarme ab plomas d' altri, comensaré dihent que la major part de semblants datos y noticias procedeixen d' un interessant treball que en lo *Journal d' agriculture pratique*, publicá lo aplicat hortelá de Bergerach, M. Gaguère, y que ab plaher he vist confirmats en los tres anys que me so dedicat algun tant al conreu que 'ns ocupa.

PREPARACIÓ DEL TERRENO.

La costum de adobar la terra ab fems frescos de establa ó de femer, aplicats en lo acte mateix de la plantació, es causa de que las plantas produeixen menos tubérculs y encare aigualits, ab poca fécula y disposats á pudrirse, per contenir masses principis azoats y pocas sals, principalment potassa que es la que mes las patatas necessitan.

Convé, donchs, preparar lo terreno ab la major anticipació possible, estenenthi una bona capa de fems á mes de mitg consumir y barrejarla be ab la terra per medi d' una ben fonda llauror. De aquesta manera se deixa fins al temps de la plantació que segons los climas y exposicions pot ser desde mitjans de Febrer en endevant, y alguns dias antes de aquella s' espargeix á xam per sobre lo mateix terreno una barreja de guix, cendra y guano, en proporció de 350 á 400 kilos per hectárea, ó sian unas 11 arrobas per jornal, ó be 3 unsas per cana cuadrada, barrejantlo ab la terra per medi d' una llauror en sentit invers de la primera. També se pot sustituir aquest trevall posant una porció de la espresada barreja en cada clot al temps de sembrar las patatas. Aquest es lo medi que he empleat ab bon éxit, essent doblada la cantitat de cendra y també la de guix sobre la de guano.

Aixis mateix es bó cremar sobre la terra y esbarriar despres pallas, fullas, restos de plantas etc., etc.

TRIA DE LA LLEVOR.

Las patatas massa petites no convenen, porque las plantas que naixen son primas y débils y las patatas no arriban á una grandaria regular, y si 's continua empleantlas de tal mena, acaban per ser incapassas de reproducció. Las massa grossas produheixen també patatas iguals, y si 's continua molts anys empleantlas de aquesta classe, se acaba per obtenirne no mes que una y unas motas bonas per segar. Las millors son las mitjanas, ben constituidas y prou vigorosas pera no debilitarse ni degenerar.

Si se tallan com molts solen fer, á talls rodons, com que 'ls brots que naixen de la part de la cua son mes tardans y menos forts que los de la part del mitj de la patata y aquestos menos forts també y mes tardans que 'ls de la part de dalt, produirán una vegetació irregular; y al contrari, si 's tallan en llencas de llarch á llarch, dos ó tres lo mes cada patata, segons permeti sa grandaria, cada hu de aquestos trossos contindrà ulls de las tres classes, ó sia de baix, del mitj y de dalt, sent aquestos derrers los millors de tots. Si la patata es petita entre las mitjanas, se planta sensera y es molt millor.

Fig. 21. Mal tall.

Fig. 22. Bon tall.

PLANTACIÓ.

Desde derrers de Febrer á principis de Abril segons clima y voluntat del plantador, en los mes temperats, se fan los clots, cuidant de que la patata no quedi massa fonda y tinga terra tova desota y al voltant. Si per falta de temps ó altre causa no s' hagués pogut preparar degudament lo terreno, es urgent posar en cada clot una gran part de cendra, y millor encare, de la mescla dalt dita de cendra, guano y guix, ó be sang seca en compte del segon.

Los clots deuen espayarse lo menos á 2 y $\frac{1}{2}$ palms en cuadro (mitj metro) y ben afileradas per facilitar la neteja d' herbas que es de grandíssima necessitat.

LLAURÓS.

Cuant comensan á sortir las motas, se dona una bona cava-da, y si la terra no ha estat prou adobada, se pot posar al peu de cada mota una xicra de la mescla dita de guano, cendra y guix, ó sang seca, pero sobretot guix, que produheix los millors efectes en las plantas de que se tracta.

La cava se deu repetir sempre que lo encrostament de la terra ó las herbas hó exigescan, puig necesitan las patateras estar sempre netas y ab la terra esponjosa, no essent convenient la práctica que alguns segueixen de calsar las motas.

CULLITA.

Cuan las fullas de las patateras comensan á assecarse, se arrencan lostubérculs, procurant ferho en temps sech y no plovent ni estant la terra humida. Es bo que estigan estesas sobre la terra ó en altre punt antes de desarlas; lo que deurá ferse en petites pilas, separant las defectuosas y petites, removentlas de cuan en cuan y tapantlas ab palla en paissos y temps de gласadas.

Lo conreu que acabém de descriurer es comú á totas las varietats, pero com altre de las dalt apuntadas poseheix la notable propietat de reproduhirse dugas vegadas en un mateix any, debém ocuparnos del modo de preparar y utilizar la

PLANTACIÓ D' ESTIU.

Aquesta plantació de la preciosa varietat nomenada Early-rose, se verifica de la manera següent:

Si se vol fer en lo mateix terreno que ha servit pera la primera plantació, cosa que 's pot fer sense inconvenient, sols se deu anyadir la part de mescla de guano, cendra y guix que habém dit al tractar de la plantació de primavera; y si per lo contrari lo terreno es diferent, després de barrejada en ell una capa de fems comuns, per lo mes de Juny, se deixa estar fins als 15 primers dias del mes de Agost en los quals se fa la plantació, empleant en algunas de las formas dalt ditas la mescla de guano, cendra y guix.

Las patatas Early-rose destinadas á la plantació d' estiu, deuen col·locarse al aire libre, pero á l' ombra, luego de arrencadas, á fi de que reverdescan; y alguns dias antes de sa plantació, es bó posarlas en terra sota d' un arbre, regantlas dos vegadas al dia pera provocar millor son grillament. Si la terra está molt humida, naixen luego; del contrari tardan més, pero al caurer las primeras plujas, surten encare ab mes forsa.

A principis de Novembre se arrenca la segona cullita, guardant encare millor que en la primera las precaucions consignadas.

Pera la plantació de primavera, rehixen millor las patatas cullidas pél Novembre que las cullidas pél Juny, puix lo gran desenrotllament que aquestas presentan, fins á formar fullas en lo lloch hont se las conserva, antes de posarlas en la terra, las perjudica en la verdadera vegetació que deuen fer en aquella.

Réstam ja sols que dir colcom respecte de las circunstancias que caracterisan las varietats novament introduidas, conegudas en la vehina nació de ahont las obtinguí, ab los mateixos noms ab que se las coneix en los Estats-Units de América de hont procedeixen.

La *Early-rose* es casi bé la única que pot donar dos cullitas succesivas en un mateix any y en una mateixa terra. Procedeix de una llevor de la varietat Granet-Chili y la obtingué Mr. Albret Bresce de Hortouville (Estat de Vermout, América del Nort.)

Aquesta varietat aparegué per primera vegada en lo mercat l' any 1867, y desde llavors, ha sigut considerada com de las mes primerencas, productiva y millor de totas las patatas comestibles, essent cuasi la única que avuy se conreua en lo Massachussets. Y com aparegué en una época en que se habia fet cuasi imposible lo conreu de tal tubercul en la América del Nort per rahó dels destrossos que en sos plantius causaba certa malura, essent tal varietat sana, fértil y resistent á la dita malura, se vengué á pes d' or «Jo he vist pagar, diu Mr. Llenti-lhac, per un sol tubercul *Early-rose* 250 francs; y jo mateix he »pagat mes tart 15 per una lliura de ell.»

Ni en sa vegetació, que s' compon cuasi sempre de una sola cama, alta y esbelta com una planta de Dalia; ni en sa fulla grossa y llisa molt semblanta á la de lo nogué; ni en sas flors, blancas y grossas com las de las set-semmaneras; ni en la manera de portar los tubérculs, adherits tots al voltant de una sola arrel grossa ab la que segueixen al estirar d' ella; ni en la extraordinariament cuitosa que es, se sembla de molt á las altres varietats conegudas en lo país, y, en algunas de aquestas circunstancias, ni sisquera á las altres varietats novament importadas.

La forma general del tubercul es oblonga y arronyonada, y semblanta per lo general á palets rierenchs.

La varietat dita *Kalicot* forma la mota ab mes de un cap, y molt ajeguda ó aplanada sobre la terra. Lo tubercul té la forma de pera ó cor. Es mes primerenca que la *Early-rose*.

La *Harisson* es la que forma la mota en direcció y número de

caps mes semblantsa las varietats conegudas en lo país, pero ab vegetació mes robusta y fullas mes llisas y amples. Los túberculs son bonyeguts y roblerts d' excrecencias. Ne fa molts.

La «Gleason» es fins are la que menos ha probat en aquest país; y essent lo present lo tercer any que la conreo, per l' aspecte que avuy presenta ja sa vegetació, me apar que deuré desistir de ferho, y á lo mes conservarne alguna mota per curiositat. Naix raquítica, se li tacan luego de negre, especie de rovell, las fullas, se assecan y mor sens fructificar, ó si ho fá, es de un fruit raquílich y escás.

Vilanova y Geltrú Maitg de 1877.

TEODORO CREUS.

CALENDARI DEL HORTELÁ.

JUNY.

CONREU DE LAS HORTAS.—Lo treball d' istiu se reduheix á regar tot sovint la terra pera conservar-la fresca é impedir que se posian mustigas las plantas, qual causa las endarrereix d' una manera molt notable.

Es temps encara de sembrar mongetas pera utilisarlas tendras, lletugas, escarola ample y crespada, xicoyra, cols borratxona, setsetmanera, verda y primarenca d' ivern, broquil de Sta. Teresa y de Nadal. coliflor, colinap, sebas, serfull, fonolls, espinachs, verdolagas, murritort, etc.

Se dona una escatada á las maduixeras reganlas ab molta frecuencia. Es lo temps de comensar á recullir las granas que vagen madurant, las quals se tenen á orejar á la sombra, col·locantlas luego en paquets ab las etiquetas corresponents, segons sas classes y varietats.

Las patatas primarencas ja fetas, s' arrencan y portan al mercat, aprofitant los bons preus, y se cuidan bé las tardanas, reganlas fins avans de que floreixin, calssanlas sempre que siga necessari y suprimint los tanyes florals pera que resultin millors.

Las trasplantacions durant l' istiu dehuen executar-se á posta de sol, procurant regarlas desseguida.

JULIOL.

CONREU DE LAS HORTAS.—Las regadas y cavadas del mes anterior son mes apremiants en aqueix que en l' anterior á causa del major rigor de la temperatura.

En aquest mes deuen acabar-se las sembras de mongetas y fasols en terrenos frescos; sembránse també los porros, sebas, naps primarenchs, raves, cols d' ivern de tota mena, colinaps, coliflor de primavera, bruto-nenca ó verda, enciam escaroler, escarola y xicoyras, pastenagas y remolachas. Se trauben los brots de las tomaqueras pera que s' enramin y dongan més fruyt.

Se trasplantan, cols tardanas d' istiu, escarola, broquil y demás planters que ho permetian, tenint en compte pera plantarls lo dit en lo mes anterior.

AGOST.

CONREU DE LAS HORTAS.—Segueixan las mateixas feinas del mes anterior sembrant cols de tota mena, xicoyra, broquils romá ó de san Isidro, coliflor tardana, sebas primarencas, alls, porros, bledas blancas y moradas, carts, enciam escaroler y llarch, raves petits, naps, colinap, remolacha, espinachs, funolls, julivert, agrellas, murritort, rucas, serfull y bor-ratchas. Se trasplantan escarolas y enciams, cols d' iverñ de tota classe, broquil de Nadal, ápit y demás planter, que estigue en bon estat.

Las escarchoferas que ja han donat sos fruyts se tallan arran de terra; cavant y abonant la terra seguidament, deixant en cada mata un ó dos dels molts rebrots que apareguian mes tart. D' aqueixa manera se nota major producto.

SETEMBRE.

CONREU DE LAS HORTAS.—Fins á mitx mes poden repetir-se las sembras del anterior, y continuar los trasplants.

S' arrancan las patatas tardanas aprofitant la terra pera sembrar enciams y escarolas, col de Pasqua y broquil de S. Isidro, espinachs, naps, raves, alls, sebas, fabas y pesols.

Se trasplantan, escarolas d' iverñ, enciam, cols de varias classes, escarchoferas per medi dels rebrots y demás planter que ho permetia.

Se continua lligant ó enterrant pera blanquejarlas, las escarolas, ápits, y carts que estiguian en disposició. S' escapsan los brots de las tomaqueras tardanas, aclarintlas tot lo possible pera favoreixer lo madurament del fruyt. Se refan las tendas ó llits de fems pera las plantacions sucesivas.

OCTUBRE.

CONREU DE LAS HORTAS.—L' hortelá industriós se prepara en aquest mes pera l' iverñ, abonant la terra ab abundancia, fangantla ab intensitat y fent formiguers en los terrenos forts.

Las escarchoferas, maduixeras y esparragreras se cubreixen ab una capa de mantillo, del existent en las tendas del any anterior, refent aquestas pera rebrer las sembras de l' estació.

Poden sembrarse; fabas y pessols de tota mena, enciams y escarolas, cols de Pascua y borratxona, bledas, raves, espinachs, pastenagas, serfull, menta, esparrechs y escarxofas. Se tallan los tronxos dels esparrechs y escarxofas.

Se trasplantan lletugas, sebas, cols d' iverñ tardanas, de Pasqua, broquil romá tart ó de S. Isidro; se aixercolan las pastenagas, naps y raves, acabant en aquest mes per apariar los abrichs d' iverñ, que deuen posarse á principis del mes entrant sobre tota planta delicada pera guardarla de las primeras glassadas.

NOVIEMBRE.

CONREU DE LAS HORTAS.—En aquest mes poden sembrarse, en bonas exposicions y abrigadas, porros, sebas, alls, fabas, pesols, pastanagas,

naps, raves, xirivías, escarola, cabell d'àngel, col de Pascua y esparra-gueras: se trasplantan las plantas dels criaderos sembrats fins á últims de setembre y todas las que se reproduheixen per esqueixos ó rebrots.

Se cubreixen de terra y palla pera que se posian tendras y blancas, las escarolas, apits y carts, que deurán utilizarse desde Nadal á últims de Febrer.

DESEMBRE.

CONREU DE LAS HORTAS. — Raro es que en aquest mes l'hortelá puga sembrar ni trasplantar, ja per lo fret, ja per l'humit del terreno; tampoch per la mateixa rahó, li es donat fer trevall de cap mena, sent precis limitar-se á tenir ben resguardadas sas plantacions y sembras de nit y dia, estant lo temps massa fret y á donalshi ayre estant lo dia clar y moderat.

Ocupará donchs lo temps en rehabilitar sas eynas, recompondrer y fer abrichs nous, tragar fems, puig d'aixó may ne tindrà de sobras per poch espayosa que siga sa horta; y sobre tot, en arreglar los comptes de tot l'any, fent un inventari y obrint los comptes pera l'any nou, que se suposa haurá portat ab ordre y escrupulositat, tant d'entradas com de surtidas, sense excluir son propi gasto, perque d'aqueix modo es com podrá sebrer la situació en que se trobia en qualsevulla época del any.

En los païssos no massa frets podrá aprofitarse aquest mes pera la sembra de tomatechs de Vilanova, pebrots, alberginias y ápit en tendas ben abrigadas; pero es mes prudent ferho en lo mes de Janer: en taulas ab bona exposició poden sembrarse també, col borratxona, d'estiu y de capdell. sebas, enciam primarench, espinachs, raves y remolatxa pera la taula: y d'assento, pastanagas petites, chirivias, fabas, alls, pesols, serfull y murritort.

A últims de mes se trasplanta los planters que estiguian en disposició de plantarse.

Després de haber llegit lo calendari expressat, D. Miquel, dongué fi á las conversas que sobre l'horticultura tenian ab sos amichs, prometentlosli en millor ocassió continuarlas, ocupantse en la descripció y cultiu de cada planta hortalissa en particular. Sos amichs li donaren molt afectuosament las gracias per los infinits favors que d'ell acababan de rebrer.

Molins de Rey Octubre de 1876

RICART GINABREDA Y RIERA.

NOTA

Ab lo fi d'acabá 'l CALENDARI DEL HORTELA y per la importancia dels treballs qu'enclou lo present número, 'ns veyém obligats á suprimir la SECCIÓ DE VARIETATS y NOTICIAS AGRICOLAS, á pesar de donalshi quatre planas mes de l'acostumat.

Imprenta de «La Renaixensa», Portaferrixa, 18, baixos.